

Лесните пари и слава вървят само с гъвкави принципи

K kultura.bg/web/лесните-пари-и-слава-вървят-само-с-гъвки/

21.03.2019 13:43

Петко Георгиев

Преди 30 години в България за първи път прозвучава сигналът на превърналото се впоследствие знаково за промените в страната радиопредаване „12+3“ (повече за този забележителен момент може да прочетете на специално подготвения сайт за случая. Днес, във времето на фалшивите новини и драстичния спад на авторитета на журналистическата професия, тази годишнина ни дава повод да си поговорим със създателите и първите водещи на предаването – Йордан Лозанов, Чавдар Стефанов, Георги Папакочев, Петко Георгиев, Галина Спасова, Гита Минкова, за съдбата на журналистиката не само в България, за причините и проблемите, довели до сегашното ѝ състояние, но заедно с това и за онова време на ентузиазъм и надежди, когато дори пушекът от кремиковските комини ни се струваше свободен. Въпросите, които зададохме към всекиго, са еднакви: идеята е не само да видим дали в мисленето си бившите вече колеги са се раздалечили един от друг, но и да се срещнем с различни гледни точки спрямо въпиющи за журналистиката въпроси. Като защо все повече колеги се съгласяват да обслужват партийни централи и политически доктрини, защо усещането за свобода на медиите в България е толкова далеч от желаното, защо все повече предавания се подвеждат по фалшиви новини и конспиративни спекулации... „12+3“ беше добър пример за това как в качествената журналистика подобни неща не се допускат, питането днес е

защо вече се допускат, а актьорите на журналистическата професия правят така, че тя вече не е чак дотам качествена. Третият разговор, който публикуваме, е с **Петко Георгиев**. Въпросите зададе **Митко Новков**.

Петко Георгиев (6.8.1961, София) е завършил Английската гимназия в София и икономика на външната търговия в Университета по икономика в Прага. През 1987 г. започва нещата работа като събирач и преводач на новини в мониторинговата служба на програма „Хоризонт“. През 1988 г. печели конкурс и става редактор и водещ на популярния Нощен блок на програмата. Член е на екипа, създал и направил „12+3“ най-популярното радиопредаване в българския ефир. През 1991–1992 г. води и седмичното обзорно предаване „Неделя 150“ на БНР, участва с анализи и репортажи в централните новини на БНТ с „Екип 2“ на Нери Терзиева и Асен Агов. През 1992 г. напуска Радиото и става водещ на седмичното аналитично предаване на БНТ „Отвъд заглавието“. Участва в създаването и е първият директор на българския филиал на американската радиостанция VOA Europe, Радио „Витоша“. Напуска БНТ в знак на протест срещу уволнението на Нери Терзиева и настъпващата цензура през 1993 г. След това работи като автор и водещ в българското бюро на Радио „Свободна Европа“. През 1996 г. е сред основателите и първи секретар на Форум „Свободно слово“, най-влиятелната журналистическа организация в България в края на 90-те. През 1998 г. е избран да ръководи програма „Професионални медии“ на Американската агенция за международно развитие, която през годините прераства във Фондация „Промедиа“, на която е директор и до днес. В „Промедиа“ преминават обучение повечето от стартиралите през 90-те нови частни телевизии в България. Организацията е в основата на създаването на Асоциацията на радиотелевизионните оператори АБРО. Петко Георгиев е продуцент на излъчваното шест сезона седмично телевизионно предаване за разследваща журналистика „На чисто“. Автор и водещ е на печелилата награди документална телевизионна поредица „Доказване на противното“ за фаталните пропуски на българската правосъдна система. През 2005 г. е удостоен с наградата на Българската медийна коалиция за цялостен принос към развитието на независимите медии в България. През последните години работи като консултант по развитието на новините и по управление на медии с организации като BBC и MTG и с медии в десетки държави от Западна, Централна и Източна Европа, бившия Съветски Съюз, Близкия изток и Северна Африка. Преподавал е медии в Европейския хуманитарен университет във Вилнюс. Любител на музиката, почитател на оперното изкуство, скиор и леководолаз, със страст към пътуването извън утърпаните туристически пътеки.

От нещата, които разказвате за предаването „12+3“ в началните му години, излиза, че то по някакъв начин е инкубатор на свободната журналистика в България. Инкубатор обаче, появил се преди 10 ноември. Как всъщност е било възможно това?

Мисля, че инкубатор не е точната аналогия. Инкубаторът предполага изкуствено създадена среда, в която под нечий контрол се отглеждат бройлери, примерно. Но нито „12+3“, нито свободната журналистика в България се създаваха в подобни условия. Ако

трябва да търся сравнение с някакъв инструмент, който сме използвали в работата си в онези години, това е по-скоро „върха на бойното копие“, за което говори Сервантес. За да не звучи прекалено героично, нека поясня – нашата свобода, както и на започващата тогава (и вечно в криза свободна журналистика) беше резултат на волята всеки ден, предаване по предаване, тема по тема, гост по гост, да се борим за нея. Преди, а и след 10 ноември това ставаше по начина, по който става и днес – с всекидневни, непримирими опити да предизвикваш и разширяваш границите, които се опитват да ти наложат.

Идеите за гласност, за перестройка доколко повлияха върху концепцията и направата на предаването? Имаше ли въздействие от тогавашния СССР например – спомням си колко беше популярно предаването „Взгляд“ – наистина, телевизионно, но сякаш с доста сходни нагласи като българското „12+3“?

Мисля, че пряка връзка между на „12+3“ и съветската перестройка не може да се търси. По времето, когато ние тръгвахме, началото на 1989 г., официалната българска позиция към политиката на Горбачов беше на „снишаване и изчакване на бурята“, както го бе формулирал лично Тодор Живков в прочулата се реч от 1987 г. Опитите за българско преустройство започнаха едва след смяната на Живков и свършиха скоропостижно, с падането на Луканов една година по-късно. Дали някой в ръководство на Радиото през 1988 г., когато се замисляше предаването, си е правил тънки сметки, че с демонстрация на малко повече свобода си подлага за евентуална смяна на властта, е конспиративна теория, с която няма смисъл да се занимаваме. Във всички случаи зад нас не стоеше никаква политическа воля, да не говорим за политическа поръчка. Участвах в създаването на концепцията на предаването и знам, че си я правехме открай докрай ние, без никаква намеса отгоре и затова одобрението на някои от елементите ѝ отне доста време и нерви – като се започне от такива елементарни неща като смяната на музиката (виж разказа по темата) и се мине през по-неудобните рубрики. „Екохоризонт“, всекидневната рубрика за екология, се правеше на фона на опитите за потушаване на зараждащото се екологично движение, стартирало с протестите в Русе няколко години по-рано. Неправената дотогава от никого всекидневна „криминална хроника“ вървеше против официалната линия, че при социализма престъпността постепенно изчезва. Във всекидневния „гост на България“ говореха основно хора дошли от Запад и т.н.

Колкото до „Взгляд“, тази аналогия не ми е минавала никога през ум, може би защото много малко съм го гледал. Не ми харесваше комсомолския ентузиазъм и блясъка в очите на неговите водещи (не е зле да се напомни, че предаването е създадено с решение на ЦК на КПСС) и въобще „романтиката на перестройката“, за която говореше Горбачов и която „Взгляд“ пропагандираше, мен лично въобще не успя да ме грабне. Продължавам да смятам, че Горбачов е една от най-важните и позитивни политически фигури на XX век, но идеята за демократично преустройство на комунизма никога не ми се е струвала реалистична. Със задна дата, обяснявам си това свое отношение към перестройката до голяма степен с факта, че началото ѝ ме свари студент в Прага. В Централна Европа, все

още окупирана от съветски войски – от Източен Берлин през Чехословакия до Унгария, никой не се възторгваше от нея особено и съветската телевизия изобщо не се гледаше. Надеждата на хората там беше просто Горбачов да изтегли войските и да ги остави да си оправят държавите, което те и направиха в рамките на година-две след 1989 г.

Така или иначе, дори да е имало някакъв първоначален и полу-конспиративен „перестроечен“ замисъл при допускането на „12+3“, с този замисъл се получи същото, каквото и със самата перестройка, която вместо да реформира комунизма, на практика го закри. Ако някой е очаквал от нас да станем пропаганда на „демократичните реформи“ на комунизма, ние вместо това станаме независима платформа за свободна информация и борба на идеи, което само по себе си е най-сигурната противоотровата срещу комунизма или срещу която и да било друга тоталитарна идеология.

Зная, че на този въпрос може да се отговори и дълго и кратко, но все пак: дали пък не точно политическото – бих казал, главната прицеленост на „12+3“, не направи така, че то да се превърне в журналистическия феномен, който е? И в този смисъл разбиването му, разнебитването му, ако щете, да е било неминуемо, бидейки толкова тясно свързано тъкмо с политическото, с политиката?

Не знам как да отговоря дълго на този въпрос. Когато „12+3“ започваше, главоломните политическите промени по света, а много скоро после и в страната бяха единствената важна тема, която интересуваше българите. Ако ги бяхме занимавали с нещо друго (не че ми хрумва с какво), те въобще нямаше да ни обръщат внимание. „12+3“ стана феномен не заради тематиката – тогава с политика се занимаваха всички – а заради начина, по който се занимаваше с нея. Предаването изгря и беше разбито не просто защото беше прицелено в политиката, а защото водеше независимо отразяване, анализ и критика на политическите събития. При опита за комунистическа реставрация по времето на Виденов подобен тип поведение в Радиото стана невъзможно и всички, които не бяха съгласни, бяха уволнени – не само от „12+3“.

Продължавам в тази посока и ще ме извините за неудобния въпрос: не се ли оказа в някакъв момент, че вместо да търчиш след политическото и неговите мимолетни персонални проявления, без да не знаеш какви ще са реакциите на тези мимолетности – понякога доброжелателни, но сякаш по-скоро зловредни, е по-удобно, по-престижно и дори по-лесно и финансово осигурено да се напусне журналистиката за сметка на други позиции – вярно, експертни, но отново въртящи се около властовото?

Не мога да говоря от името на хора, които са търчали след политически мимолетното, а и не смятам, че в „12+3“ някога сме се занимавали с това, напротив. След нас търчаха не един и не двама политически мимолетни хора, които даваха мило и драго да се доберат до публична изява. Колкото до втората част на въпроса, за изгодното и удобно въртене около властовото, доста хора изгоряха от тази илюзия. Да се продадеш на някого,

изглежда съблазнително, докато не му свърши мандатът или докато не избяга в Сърбия, например. А продадеш ли се веднъж, връщане назад няма... Затова пък да отстояваш принципи и позиции е трудно във всяка професия. Колкото по-публична и колкото по-високо в йерархията, толкова по-трудно. Лесните пари и слава вървят само с гъвкави принципи и обикновено свършват бързо.

И не е ли тъкмо това – прехвърлянето от едното поле в другото, в основата на днешното лесно служене на една или друга политическа сила, на една или друга идеологическа доктрина? Прочее, Бурдийо говори, че всъщност журналисти, социолози, политолози и политици са актьори от едно поле, съвсем не действащи лица от различни сцени на обществената реалност. Струва ми се вярно на мен, а на вас?

Не е необходимо френски интелектуалец да е написал подобен трюизъм, за да бъде твърдението вярно. Всички публични личности – а в епохата на социалните медии това включва всички компютърно грамотни граждани, са актьори в различни роли, но на общото поле на общественото мнение, на публичното; и прескачането от една в друга роля е нормално, да не кажа неизбежно. Въпросът обаче не е в социалната роля, а във вътрешното отношение към нея. Ако някой е слугинствал като репортер, ще го прави и като главен редактор, и като издател, и като депутат, и като министър, и като шеф на банка, и като прокурор, да не изброявам повече. Търсенето на безгръбначни никога не е в криза. Ако някой обаче има собствена воля, той ще я изявява на всяко поле, на което работи. И ще си плаща цената.

Та в тази връзка: не е ли журналистиката – въпреки биенето ѝ в гърдите, неизбежно идеологически обагрена, независимо в каква посока ще е тази идеология – дали лайфстал, дали путинизация, дали либерална или националистическа? И тази да е причината в основата на нароилите се партийни телевизии?

Всяко обобщение за журналистиката би било подвеждащо. Ние в „12+3“ (като немалко колеги и тогава, и сега) вярвахме и прилагаме класическото правило на журналистиката: фактите са свещени, мненията са свободни. Още в онези години обаче хората в професията се разделиха на три лагера, които и до днес нямат много общо помежду си. Около основните политически сили се оформи група журналисти, които изповядваха обратния прочит на това основно правило. За тях то гласеше „мнението ми е свещено, факти все ще се намерят“. С появата на първите булевардни вестници се оформи и третият лагер в журналистиката – хора, които нямат почит нито към фактите, нито към мнението. Ако трябва да търся някакъв перверзен вариант на цитираното вече класическо правило, за тях то би гласяло „плати ми какво да ми е мнението, аз ще му измисля и факти да го подкрепят“. 30 години по-късно територията на професионалната журналистика продължава да се свива, публицистите с позиция са почти изцяло изнесени

по блогове и социални мрежи, а безогледната пропаганда на политически, корпоративни и чужди геостратегически интереси законодателства, в това число и буквално, в областта на медиите.

Накрая: традиционните електронни (и всякакви още медии) не се ли превърнаха точно поради необходимостта от един, нека го наречем така, „амвонен“ глас, в нещо, на което широката публика не вярва и съответно търси алтернатива в социалните мрежи? И тъкмо тази предпоставка на „глас от олтара“ да е дълбоката – може би скрита, може би не докрай видима, а за някои дори невидима, база на т.нар. „фалшиви новини“?

Мисля, че отново е важно да има разграничение. Медиите в България не се делят просто на традиционни и алтернативни. Традиционните медии сами по себе си се делят на (относително) професионални и независими, от една страна, и на политико-олигархично контролирани, от друга. Първата група, нормално, нямат никакви претенции да бъдат „амвонен“ глас, това би било в противоречие с професионалните им принципи. Втората група пък кресливо настояват да бъде точно това – истина от последна инстанция, иначе как собственикът им ще търгува с влияние?! За съжаление, оправданото недоверие към вторите подкопава авторитета и на първите, които не са в състояние да се разграничат и защитят.

Държавата, впрочем, играе важна роля в процеса на подкопаване на доверието в медиите и поощряването на пропагандата. Да дам пример от друга сфера: в защита на потребителя държавата въведе мерки срещу фалшивото сирене – творенията с палмово масло и тебешир трябва да са обозначени и поставени в отделна витрина. С медиите обаче държавата прави точно обратното. Медийната „палма с тебешир“, при това напompана с пари от европейски фондове, е кажи-речи единственото, което се предлага по щандовете. Който не вярва, да отиде да потърси Прас-Прес на някоя Лафка. От тази гледна точка държавата е мощен катализатор, макар и не единствената причина за дълбоката криза на медийната среда в България.

Колкото до социалните медии – илюзия е, че те могат да представляват съдържателна алтернатива, защото в тях, ако изключим личните мнения, няма реално производство на съдържание. Няколко сайта, няколко блогъри, няколко фейсбук профили на обществено значими личности и с това се изчерпва смисленото „собствено“ съдържание, което може да бъде намерено във фейсбук. Социалните медии са по характер субективни и всъщност антисоциални, в смисъл, че „опаковат“ хората в информационното поле на своите съмишленици и правят практически невъзможно общуването между хора с различни виждания и намирането на общо приемлив обществен консенсус. Да не говорим колко са вредни за професионалните медии, и то не само защото им изсмуква онлайн рекламата. Пост във фейсбук от най-престижния, качествен и професионален източник изглежда точно по същия начин като пост от някое сайт-леговище на тролове. Фейсбук отнема на

Но въпреки описаното дотук, не съм противник на социалните медии, те могат да са много полезен и удобен канал за получаване и разпространение на информация и прекрасен маркетингов инструмент. За успешната им навигация обаче е необходима медийна грамотност, която не се учи никъде. Готовността на много хора да вярват безкритично на прочетеното, независимо от източника, води до високата ефективност на пропагандата у нас, която отскоро по западна мода се нарича „фалшиви новини“.

Спомнете си предизвикалия ненужен фурор случай, когато по време на урок в столично училище беше поставен под съмнение фактът, че американците са кацали на Луната. Възможно е учителката да е искала да провокира критичното мислене на учениците към всяко твърдение, но вместо това се сблъска с безкритична стена от възмущение, че поставя под въпрос неоспорим факт. Донякъде съм съгласен с нея. В днешния океан от (дез)информация здравословният скептицизъм и скрупулъзното проверяване на фактите, дори на онези, които се смятат за неоспорими, са единствената формула за рационално гражданско поведение и за неутрализиране на пропагандата.

Мюзикълът „Коса“, пресъздаден от студентите от клуб „Бродуей“ към Американския университет в България, ще бъде показан на 6 април, събота, в Общинския драматичен театър в Кюстендил от 19.30 ч.; на 8 април в Театър София, с две представления от 17 и 20.30 ч.; на 9 април в Бургас, в Дома на нефтохимика, от 19.30 ч. и на 11 април във Варненската опера от 19 ч.

Вечер с Анна Томова-Синтова: на 7 април, неделя, в Софийската опера. От 18 часа се открива изложбата „55 години живот на сцената“, ще бъде показан филмът „Звездни мигове с Анна Томова-Синтова“, а оперната певица ще се срещне с публиката.

№ 03 (2010), август (88)
Магис 400 х 1, 40 стр.

www.kultura.bg

5.50 лв.

Наивни ли
бяхме през 89

КУЛТУРА

03

Татяна Гаргьн Аш
Франсес Фукума
100 години Баухаус
Книгобизнес

ХРИСТИЯНСТВО КУЛТУРА

Бр. 100 (2015) / 1-2 / 1-2

Марија, Крсто, Јован, и Јован	Марија и Крсто
Марија	100 г. на крсто и на Крсто
Марија	Марија и Крсто
Марија	Марија и Крсто
Марија	Марија и Крсто
Марија	Марија и Крсто